

ПЕРЕДМОВА

Спочатку я писала «Дивергента» від імені Тобіаса Ітона — хлопця з Альтруїзму, який мав напружені стосунки зі своїм батьком і мріяв вирватися зі своєї фракції. Я зайшла в глухий кут на тридцятій сторінці, бо Тобіас не зовсім пасував на роль головного оповідача для історії, яку я хотіла розповісти. Чотири роки по тому, коли я знову взялася за цей сюжет, то знайшла персонажа, який міг би його рухати — цього разу дівчину з фракції Альтруїзму, що прагнула випробувати себе. Проте Тобіас нікуди не зник — він лишився у моїй історії під прізвиськом Чотири, ставши інструктором, другом і хлопцем Трис, рівним їй в усьому. Від самого початку я прагнула глибше дослідити його характер — Тобіас оживав для мене щоразу, коли з'являвся на сторінках. Для мене це сильний персонаж насамперед тому, що постійно долає труднощі й навіть виходить із них переможцем.

Події перших трьох новел — «Перехід», «Неофіт» і «Син» — розгортаються до знайомства Тобіаса з Трис. Вони показують його шлях від Альтруїзму до Безстрашності — шлях, на якому він здобуває власну силу. В останньому оповіданні — «Зрадник», дія якого хронологічно збігається із серединою «Дивергента», Тобіас знайомиться з Трис. Я дуже хотіла описати момент їхньої першої зустрічі, але, на жаль, він не вписувався в основну хронологію історії. Натомість цей епізод ви знайдете наприкінці цієї книги.

Основна трилогія оповідає історію Трис саме з того моменту, коли вона взяла під контроль своє життя та особистість. На сторінках цієї книги ми можемо стежити за тим, як Чотири проходить той самий шлях. А решта, як то кажуть, — уже історія.

Вероніка Рот

ПЕРЕХІД

Моя губа пече, і я притискаю до неї долоню. Підношу руку до очей, — на кінчиках пальців кров. Напевно, я прикусив її під час випробування.

Жінка з фракції Безстрашності, яка назвалася Торі і тестувала мене на схильність, кидає на мене здивований погляд. Потім відкидає назад своє чорне волосся і збирає його у вузол. Її руки повністю вкриті татуюваннями: подум'ям, променями світла і крилами яструба.

— Коли ти був у симуляції... Ти усвідомлював, що це було не насправді? — питає Торі, вимикаючи систему. Говорить невимушено — але це завчена невимушеність, відточена роками практики. Я це бачу. Я завжди помічаю таке.

Раптом я відчуваю власне серцебиття. Саме про це попереджав мій батько. Він сказав, що мене обов'язково запитують, чи розумів я, що відбувалося під час симуляції, — і підказав, як слід відповісти.

— Ні, — кажу я. — Думаєш, я б прокусив губу, якби усвідомлював це?

Торі кілька секунд пильно дивиться на мене, покусуючи пірсинг у губі, і зрештою каже:

— Вітаю. Твій результат — зразковий приклад Альтруїзму.

Я киваю, але слово «Альтруїзм» стискає горло, мов зашморг.

— Невже ти не радий? — здіймає брови Торі.

— Члени моєї фракції будуть дуже раді.

— Я не питала про них. Я питала про *тебе*, — каже вона. Куточки її губ і очей опускаються вниз, ніби щось важке тисне на неї. — Тут безпечно. У цій кімнаті ти можеш сказати все, що хочеш.

Я знав, до чого призведе мій вибір у симуляції, ще до того, як сьогодні прийшов до школи. Я обрав їжу замість зброї. Я кинувся назустріч розлюченій собаці, щоб урятувати маленьку дівчинку. Після всього цього я знав, що моїм результатом буде Альтруїзм. І я не певен, чи вчинив би інакше, якби мій батько не тренував мене. Не контролював кожну частину мого тесту здалеку. То чого я очікував? У яку фракцію я насправді хотів потрапити?

«У будь-яку. Тільки не в Альтруїзм».

— Я задоволений, — відрізаю я твердо. Мені байдуже до її слів — ця кімната *не* є безпечною.

У цьому місці взагалі немає безпечних кімнат. Тут не можна говорити правду. А тим паче — видавати таємницю.

Я все ще відчуваю, як собачі зуби впиваються в мою руку, розриваючи шкіру. Я киваю Торі й рушаю до дверей. Вона хапає мене за лікоть, перш ніж я встигаю вшитися звідти.

— Ти — той, кому доведеться жити зі своїм вибором, — каже вона. — Усі інші змиряться з ним, підуть далі — незалежно від того, що ти вирішиш. Але ти — ніколи.

Я відчиняю двері і йду геть.

+ + +

Я повертаюся до їдальні й сідаю за стіл альтруїстів поруч із людьми, які ледь мене знають. Батько забороняє мені відвідувати більшість громадських заходів, вважаючи, що

я можу зробити щось таке, що зашкодить його репутації. Мені байдуже. У своїй кімнаті, в тиші нашого будинку я почуваюся щасливішим, ніж серед чемних, вибачливих альтруїстів.

Однак наслідком моєї постійної відсутності є те, що інші альтруїсти насторожено ставляться до мене, бо переконані, що зі мною щось не так, що я хворий, аморальний або дивний. Навіть ті, хто привітно киває мені при зустрічі, уникають дивитися прямо в очі.

Я сиджу, обхопивши коліна руками, і спостерігаю за іншими столами, поки решта учнів закінчують тести на схильність. Стіл ерудитів завалений підручниками, але не всі з них зайняті навчанням — дехто лише вдає. Вони перекидаються балачками замість ідей, і щойно хтось погляне в їхній бік, одразу ховають носи в книжки. Правдолюби, як завжди, голосно базікають. Злагідні сміються, дістаючи з кишень їжу і передаючи її по колу. Галасливі безстрашні гойдаються на стільцях, штовхаючись, лякаючи й дражнячи одне одного.

Я хотів потрапити до будь-якої фракції. Будь-якої, крім своєї, де всі давно вже вирішили, що я не гідний їхньої уваги.

Нарешті в їдальню заходить жінка з Ерудичії й підіймає руку, вимагаючи тиші. Альтруїсти й ерудити одразу замовкають, але до членів фракцій Безстрашності, Правдолюбства та Злагоди вона змушена крикнути: «Тихо!» — щоб ті звернули на неї увагу.

— Тести на схильність завершено, — каже вона. — Пам'ятайте, що вам не дозволяється ні з ким обговорювати свої результати, — навіть із друзями чи родиною. Церемонія вибору відбудеться завтра в Центрі. Прибудьте щонайменше за десять хвилин до її початку. Ви вільні.

Усі кидаються до дверей, крім нас — ми чекаємо, поки натовп розійдеться, перш ніж навіть підвестися. Я знаю, яким шляхом мої товариші-альтруїсти підуть звідси: коридором і через парадні двері до автобусної зупинки. Вони можуть простояти там понад годину, пропускаючи інших людей перед собою. Не думаю, що я витримаю цю гнітючу тишу ще бодай хвилину.

Замість того, щоб піти за ними, я вислизаю крізь бічні двері в провулок поруч зі школою. Я вже ходив цим шляхом раніше, але зазвичай скрадався повільно, щоб ніхто мене не побачив і не почув. Сьогодні ж я хочу тільки одного — бігти.

Я мчу до кінця провулка й вибігаю на порожню вулицю, перестрибуючи вибоїну в тротуарі. Моя розхристана куртка альтруїста тріпоче на вітрі — я знімаю її, дозволяючи майоріти за спиною, наче прапору, а потім відпускаю. На ходу закрочую рукави сорочки до ліктів і сповільнюю темп, коли тіло більше не витримує спринту. Місто пливе повз мене, мов у тумані — будівлі зливаються воедино. Я чую стукіт своїх черевиків, ніби цей звук існує окремо від мене.

Врешті-решт я мушу зупинитися, бо м'язи починають палати. Я перебуваю в пустці позафракційних, розташованій між сектором Альтруїзму, штаб-квартирою ерудитів, штаб-квартирою правдолюбів і загальною територією. На кожній зустрічі фракцій наші лідери (зазвичай вустами мого батька) закликають нас не боятися позафракційних, ставитися до них як до людей, а не як до зламаних, загублених істот. Але мені ніколи й не спадало на думку боятися їх.

Я переходжу на тротуар, щоб зазирнути у вікна будівель. Здебільшого бачу лише старі меблі, порожні кімнати, сміття на підлозі. Коли більша частина жителів

покидала місто (а, мабуть, саме так і було, оскільки деякі будинки досі стоять порожні), вони нікуди не поспішали, тому що їхні оселі й досі чисті, а у квартирах не залишилося нічого цікавого.

Однак, минаючи одну з будівель на розі, я дещо помічаю. Кімната за вікном виглядає занедбаною, як і інші приміщення, але в ній тліє крихітна вуглинка.

Я хмурюся і зупиняюся перед вікном, щоб перевірити, чи можна його відчинити. Спершу воно не піддається, але коли я розхитую його вперед-назад, воно клацає й підстрибує вгору. Я просовую всередину тулуб, потім ноги й падаю на підлогу безформною купою. Лікті пульсують від подрапин.

Тут пахне приготованою їжею, димом і потом. Я підповзаю до жаринки, напружено прислухаючись, чи не почую голосів, які б свідчили про присутність тут позафракційних. Але навколо тільки тиша.

У сусідній кімнаті вікна замащені фарбою і брудом, але крізь них пробивається трохи денного світла, тож я бачу, що по всій кімнаті розкидані згорнуті піддони й старі бляшанки із залишками засохлої їжі. У центрі кімнати стоїть невеликий мангал. Майже всі вуглини побіліли, віддавши своє тепло вогнищу, але одна з них ще тліє, а це означає, що недавно тут хтось був. А судячи з запаху та великої кількості старих бляшанок і ковдр, людей було чимало.

Ми змалку вивчали, що позафракційні живуть поодиноці, ізольовані, без спільноти. Тепер, роззираючись навколо, я дивуюся, як взагалі міг у це повірити. Що заважало б їм триматися купи? Це ж природно.

— Що ти тут робиш? — зненацька долинає голос, пронизуючи мене, наче електричний струм. Я рвучко озираюся і бачу в сусідній кімнаті брудного чоловіка з

блідим обличчям, який витирає руки об пошарпаний рушник.

— Я лише... — бурмочу і кидаю погляд на мангал. — Я просто побачив вогонь.

— О, — чоловік засовує куточок рушника в задню кишеню.

Він у чорних штанах із логотипом Правдолюбства, залатаних синіми клаптями тканини Ерудичії, і в сірій сорочці Альтруїзму — такий самий, як у мене. Худий, як дріт, але виглядає дужим. Досить дужим, щоб завдати мені шкоди. Але я не думаю, що він це зробить.

— Тоді дякую, — відповідає він. — Хоча тут нічого і не горить.

— Я бачу, — кажу я. — Що це за місце?

— Це мій дім, — відповідає він із холодною посмішкою. У нього бракує одного зуба. — Я не знав, що до мене завітають гості, тому не встиг прибрати.

Я переводжу погляд на розкидані бляшанки.

— Ви, мабуть, постійно крутитеся уві сні, якщо вам потрібно стільки ковдр.

— Ніколи не зустрічав зануди, який би так пхав носа в чужі справи, — каже він. Потім підходить ближче і мружиться: — Твоє обличчя здається мені знайомим.

Я точно знаю, що ми не зустрічалися раніше — принаймні не там, де живу я — серед однакових будинків у найодноманітнішому районі міста і в оточенні людей в однаковому сірому одязі з коротко підстриженим волоссям. Але потім до мене доходить — попри те, що мій батько ховає мене від світу, він, як і раніше, залишається лідером ради, одним з найвидатніших людей у місті, а ми з ним таки схожі.

— Вибачте, що потурбував вас, — кажу я своїм найкращим альтруїстичним тоном. — Я піду.

— Я все ж знаю тебе, — каже чоловік. — Ти син Евелін Ітон, так?

Я завмираю, почувши її ім'я. Я не чув його роками, бо мій батько не вимовляє його, навіть не реагує, коли чує. Дивно знову відчувати зв'язок із нею — навіть просто через схожість рис. Це як натягти старий одяг, з якого давно виріс.

— Звідки ви її знали?

Він мав добре її знати, якщо побачив у мені схожість попри те, що моя шкіра блідіша, а очі — блакитні, не карі, як у неї. Більшість людей ніколи не вдивлялись у мене достатньо уважно, щоби помітити все, що нас поєднувало: довгі пальці, гачкуваті носи, прямі зсунуті брови.

Він трохи зволікає, а тоді відповідає:

— Вона іноді волонтерила разом з альтруїстами. Роздавала їжу, ковдри та одяг. Її обличчя важко забути. До того ж була дружиною лідера ради. Хіба не всі її знали?

Іноді я розпізнаю брехню просто за тим, як вона звучить — слова ніби тиснуть на мене, викликають дискомфорт, як в ерудита, коли той читає граматично неправильне речення. Хай як він знав мою матір, це явно не через якусь банку супу, яку вона колись йому подала. Але я так прагну почути про неї бодай щось, що не ставлю зайвих запитань.

— Вона померла, ви в курсі? — питаю я. — Дуже давно.

— Ні, я не знав. — Його рот злегка кривиться. — Шкода це чути.

Дивно стояти у вогкій кімнаті, де пахне тілами та димом, серед порожніх банок, які нагадують про бідність і нездатність пристосуватися. Але є в цьому і щось привабливе, — свобода, відмова належати до цих умовних категорій, які ми самі для себе створили.

— Твоя Церемонія вибору, мабуть, відбудеться завтра, якщо ти виглядаєш таким стурбованим, — каже чоловік. — До якої фракції ти потрапив?

— Мені не можна нікому про це розповідати, — автоматично відрізаю я.

— Я і є ніхто, — каже він. — Ось що означає бути позафракційним.

Я все ще нічого не кажу. Заборона розповідати про результати тесту на схильність або будь-які інші мої таємниці міцно вкорінилася в мені. Не можна змінитися за одну мить.

— Ти з тих, хто чітко дотримується вказівок. — Його голос звучить розчаровано. — А твоя мама якось зізналася мені, що потрапила в Альтруїзм за інерцією. Це був шлях найменшого опору. Але повір мені, хлопче на прізвище Ітон: опір того вартий.

Мене охоплює гнів. Він не має права говорити про мою матір так, ніби вона належала йому більше, ніж мені. Не має права змушувати мене сумніватися в усьому, що я про неї пам'ятаю, тільки тому, що вона, можливо, колись подала йому банку супу. Він узагалі не має права мені щось розповідати — він ніхто, вигнанець, позафракційний, нікчема.

— Та невже? — випалюю я. — Подивіться, куди вас завів опір. Життя серед консервних бляшанок у зруйнованих будівлях. Мені це не здається таким вже прекрасним.

Я прямую до дверей, звідки раніше з'явився чоловік. Я знаю, що десь там, позаду, знайду вихід у провулок. Мені байдуже, де саме, — зараз головне якнайшвидше вибратися звідси.

Намагаючись не наступити на ковдри, я обережно продираюся до дверей. Нарешті відчинивши їх, потрапляю в коридор. Чоловік кидає мені вслід:

— Я краще жертиму з бляшанки, ніж дозволю будь-якій фракції мене задушити.

Я не озираюся.

+ + +

Повернувшись додому, я сідаю на сходи перед будинком і кілька хвилин глибоко вдихаю прохолодне весняне повітря. Саме мама, й сама того не відаючи, навчила мене потай насолоджуватися такими митями — хвилинами свободи. Я бачив, як вона нишком виходила з дому після настання темряви, коли батько вже спав, і так само тихо поверталася на світанку, коли перші сонячні промені тільки-но пробивалися з-за дахів. Вона ловила ці миті навіть вдома, застигаючи біля раковини із заплющеними очима. Здавалося, вона настільки віддалялася від дійсності, що навіть не чула, коли я до неї звертався.

Але, спостерігаючи за нею, я засвоїв ще одне: моменти свободи завжди колись закінчуються. Тож я встаю, струшуючи з сірих штанів крихти цементу, і відчиняю двері. Батько сидить у великому кріслі у вітальні в оточенні паперів. Я випрямляю спину, щоб він не міг дорікнути мені за сутулість, і прямую до сходів. Можливо, вдасться прошмигнути до своєї кімнати непоміченим.

— Як минув твій тест на схильність? — запитує батько і вказує на диван, запрошуючи мене сісти.

Я обережно переступаю через стос паперів на килимі і сідаю там, де він вказав, — прямо на край подушки, щоб можна було швидко встати.

— Ну? — Він знімає окуляри й втуплюється в мене. У його голосі звучить напруга — така, що виникає лише після складного робочого дня. Треба бути обережним. — Який у тебе результат?

Я навіть не думаю про те, щоб змовчати.